

DOI NUMBER

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15315752>

How to Cite This Article

Demirel Değirmenci, S. (2025). "Neoliberalizmde Doğa, Hayvan Endüstrisi ve Sürdürülebilirlik", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:11, Issue:2; pp: 30-36.

International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Neoliberalizmde Doğa, Hayvan Endüstrisi ve Sürdürülebilirlik**Nature, Animal Industry and Sustainability in Neoliberalism**

Songül Demirel Değirmenci ¹

¹ Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, Sungurlu MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü/İşletme Yönetimi Programı, Çorum, Türkiye

ÖZET

İnsanlık tarihi geçmişten günümüze yaşamayı için gerekli olan malzemeyi doğadan elde etmiştir. İnsanların varlığını sürdürebilmesi zorunluluğu geçmişte var olan, bu gün devam eden gelecekte de devam edecek bir gerçekliktir. İnsanoğlunun bu ihtiyaçlarını karşılayabileceği yer içerisinde yaşadığı çevredir. Bu süreçte kurulan ilişkinin biçimi, insanlığın yaşadığı toplumsal sistemi belirlemiştir. Kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin hakim olduğu günümüz toplumsal sisteminde doğa ve hayvanların insanlığın nazarındaki yeri meta bir değer algısıdır. İnsan ihtiyaçlarını karşıladığı doğaya ve hayvanlara verilen zararın geri dönüşü yine insanlığa olacaktır.

Çalışmada, kapitalist toplum ilişkilerinin analizi, doğanın tahribatının ve hayvan endüstrisinin itici faktörü olan nüfus artışı ve diğer nedenler tartışılmaktadır. Doğanın üretim ve tüketimin sonucunda uğradığı zarara verilen tepki olarak ortaya çıkan çevrecilik hareketleri ortaya çıkmıştır. Son çeyrek yüzyılı aşkın zamandır ise artık meselenin çevreden başlayarak içinde yaşadığımız ve ihtiyacımız olan sistemin bütününe bakılması gerektiği tartışmalarını içeren ekolojizm kavramı gündemdedir.

Ekolojik tahribatın içerisinde öncelikle sessiz canlılardan olan; bitki ve hayvanların fiziksel ve ruhsal güvenliği tehlikeye düşmektedir. Hayvan haklarına dair oluşan literatür özetlenmiştir. Hayvan hakları içerisinde hayvan endüstrisine yapılan eleştirilere yer verilecektir. Ülkemizde hayvan endüstrisinin yaygınlaştığı hatta bu endüstrinin kontrolsüzce kullanılabildiğine dikkat çekilmektedir. Yaygınlaşan üretim metodlarının kullanımı neticesinde olabilecek sakıncalara değinilmektedir. Sürdürülebilir bir yaşam için; mevcutu korumak, tahribatı önlemek

Anahtar Kelimeler: Neoliberalizm, doğa, sürdürülebilirlik, hayvan endüstrisi

ABSTRACT

Throughout the history, humanity has obtained the material essential for living from the nature. The necessity for people to survive is a reality that exists in the past and will continue in the future. The place where human beings can fulfill these needs is the environment in which they live. The form of the relationship established in this process has determined the social system in which humanity lives. In today's social system dominated by capitalist production and consumption relations, the place of nature and animals in the eyes of humanity is a commodity value perception. The return of the damage caused to nature and animals, where it meets human needs, will again be directed to humanity.

In the study, the analysis of capitalist society relations, population growth, which is the driving factor of the destruction of nature and animal industry, and other reasons are discussed. There are environmental movements that emerged as a response to the damages suffered by the nature as a result of production and consumption. For more than a quarter of a century, the concept of ecology has been on the agenda, which also includes discussions about the need to look at the whole of the system we live in and need, starting from the environment.

In ecological destruction, the physical and mental safety of plants and animals, which are primarily silent creatures, is endangered. The literature on animal rights is summarized. Criticisms of the animal industry will be included in the section of animal rights. It is pointed out that the animal industry has become widespread in our country and even this industry can be used without any restraints. The drawbacks that may arise as a result of the use of widespread production methods are addressed as well. For a sustainable life, it becomes necessary to protect what is available, prevent destruction and move everything to the better. If we move this way, it will only be possible to radically solve the threatening and possible health problems that have become widespread.

Keywords: Neoliberalism, nature, sustainability, animal industry

1. GİRİŞ

İnsanoğlu çağlar boyunca doğa ile hemhal olmuştur. Doğa ile ilişkisinde onu anlamakta kullandığı araçlarının azlığından olsa gerek çoğunlukla başarısız olmuştur. Günümüze geldikçe bu ilişkide insan, her ne kadar doğal afetlerde çaresiz kalsa da çoğunlukla başarılı olduğunu söylenebilmektedir. Nitekim oturduğumuz evler, kullandığımız araçlar ve daha nice refah artırıcı aracı kullanabiliyor olmamızı gösterge saymak mümkündür. Ancak öyle bir durum var ki; tüm bu koşullara ulaşılırken yapılan müdahaleler, ilerleyen yıllarda yaşayacak nesillerin mevcut doğanın şartlarını bulamayabilecekleri endişesidir. Bu endişeyi doğuran ise; maalesef insanoğlunun bugüne dek doğanın seyrine yaptığı müdahalelerin neden olduğu düşünülmektedir. O zaman akla gelen çözüm, tüketim ve üretim yapabilmenin sınırlarının ne olacağı meselesidir. Öyle ki yaşamsal eylemler sonunda doğaya herhangi bir zararın olmaması gerekliliği doğmaktadır. Bu gerekliliğin anlaşılmasının nedeni Adorno ve Horkheimer'e göre (1995:50); bugüne değin yaşanan olaylardan oluşan zararlar ve çıkarılan derslerdir.

Doğa ile olan ilişkisinde üretimin biçimi toplumların geçirdiği süreçlerin de adı olmuştur. Nitekim insanlık tarihi için ilkel, kölecî ve feodal toplum denilmesi de bu yüzdendir (Hamzaoglu&Özalp, 2006: 156). İçinde

bulduğumuz dönem, neoliberal dönemde capitalist toplum düzeninde birey olarak tek bir kişinin ya da örgütlü bir topluluk olarak devletin yeri üretim biçiminin belirlenmesinde etkisiz kalmaktadır. Üretim ve tüketim ilişkilerinde belirleyici olan karın fazlaca elde edilebilmesinin yollarının bulunmasıdır.

2. NEOLİBERALİZM VE DOĞA

Mansfield'e göre; devlet piyasadan yok olmaz. İşlevini değiştirerek piyasayı oluşturarak aynı zamanda düzenler (Castree, 2011, s. 7). Günümüzde yaşanan süreç doğanın neoliberal üretim için kullanılmasından ziyade, bir araç durumuna indirgenmesidir. Doğanın şirketler ve özel kişiler tarafından henüz birikim sürecine dahil edilmeyen parçalarının, üretim eşyası olarak kullanılmaya başlanmasıdır (Kaymaz, 2017: 155). Doğaya ait parçalanabileceği düşünülen üretim materyalleri tahayyül, benzer bir durum soyut bir bakış ile postmodern zamanda tıp alanında görülebilmektedir. Öncelikle, postmodern tıp bedeni biyolojik anlamda verili bir şey olarak tahayyül etmemekte aksine, bedeni yeniden kalıba dökülebilir bir şey olarak görmektedirler. İkinci olarak, post modern tıp ölümü parça parça deneyimlenebilen bir olaya dönüştürür. Üçüncü olarak, post modern tıp hâlihazırdaki küresel kapitalizm koşulları içinde işleyerek, canlılık parçalarını metalaştırır. Dördüncü olarak, post modern tıp bedensiz dolaşan organlara yeni yaşamlar verir (Bozok, 2015, s.6-7). İnsan bedenine dair bu farklı bakışların doğması sürecinde benzer bir düşüncenin diğer varlıklara yadsınamaması ve yalnızca işlevleri üzerinden bakılabiliyor olması ilgi çekicidir.

Marks, Kapital I değer öz ve değerin büyüklüğü isimli başlık altında öncelikle, kapitalist üretim biçiminin hâkim olduğu toplumların zenginliğinin kökenine meta birikimini koymaktadır. Metayı, insan gereksinimlerini karşılayan maddesel ya da maddesel olmayan şeyler olarak açıklamaktadır. İlgili metanın insanın ihtiyaçlarını üretim aracı olarak, doğrudan ya da dolaylı karşılayabilecektir (Marks, 2003:45). Diğer bir kavram olan metalaşma ise, daha öncesinde piyasa ilişkilerine dahil olmayan bir şeyin, piyasa ilişkilerine dahil olmasıdır. İnsanın kendini üretmek için var olan doğa da artık kapitalist sürecin bir parçası haline gelmiştir. Doğanın bugün olan üretim ilişkilerine dahil olmasının öncesinde, ormancılık ve madencilik faaliyetleriyle başlamıştır (Değirmenci, 2014:13). Çiftliklerde üretilen hayvanlar ve hayvanat bahçesinde sergilenenler insanlar için birer kazanç kapısı olmuştur. Bu süreç içerisinde insan hayvanlar üzerinde iktidar kurmakta ve bu sorgulanmamaktadır. İnsanın ya da insanların kendisi için yönlendirdiği bu süreç tamamen insanı merkezine alan bir uygulamadır (Adıgüzel, 2023:116-117).

Marks, toplam üretimi iki büyük kesime ayırmıştır. Bunlardan birincisi üretim araçları olup, işlevleri tüketime geçebilecek durumda olmalarıdır. İkincisi ise tüketim malları olup, kapitalist sınıf ya da işçi sınıfının tüketimine geçtiği metallerdir. Üretim ve tüketimde kullanılan sermaye, toplumsal kesimin büyük sermayesidir. Değişen sermaye canlı emek gücü olan işçidir. Değişmeyen sermaye ise makina, emek, alet ve diğer üretim araçlarıdır. Üretimde, toplam toplumsal ürünün ve bu ürünün değeri incelendiğinde aşınma ve yıpranma kadar sabit sermayeyi telafi etmek gerekecektir. Yerine koyulmadığında ise hesaba katmamak gerekmektedir (Marks (1867), 2004, s. 421-422). Bu kanaati ilk ortaya atan belki Marks olsa da; günümüzde yalnızca Marks'a ait değildir. Üretebilmek için sabit sermayenin telafisi ve muhafazası, sürdürülebilirlik kavramı altında literatürde herkes için geçmişte üzerinde uzlaşmış bir ortak mesele olmuştur. Artan nüfusun ihtiyaçlarının karşılanması gerekliliği, enerji fiyatlarının artışı, doğanın tahribiyle iklim değişikliği ibarelerinin görünmesi, şirketlerin kar güdüsü ile toplum çoğunluğunun faydasının çatışması sürdürülebilirliğin başlıca konularındandır (Karaali, 2024: 3).

Marks ve Engels'e göre; insanlık tarihi, insan bireylerinin varlığıyla başlamıştır. Bundan sonraki olgu ise bireylerin örgütleniş biçimi ve bu örgütlenmenin doğa ile ilişkisinin olduğu düşüncesidir. O halde tarih; insan eylemleri ve doğal temellerin sonucunda gerçekleşmiştir (Marks ve Engels, (Kasım 1845 ile Ağustos 1846), 1992, s. 4-5). Buradan yola çıktığımızda, bundan sonraki insanlık tarihinin bambaşka bir yöne evrildiğini söylemek yanlış olmaz. Geleceğin örgütlenme tipi, insanlığın eylem biçimlerinin bir üretim materyali diğer yönüyle üreterek tükettiği bir materyal gözüyle gördüğü her türlü araç ve gereçle ilişkisinin sonucunda kurduğu sistemden oluşacağı düşünülebilir.

19. Yüzyıl filozoflarından Feuerbach'ın doğa bilimi anlayışına cevaben, doğa bilimlerinin gayesine yol göstericilik yapanın ve malzemesini sağlayanın ticaret ve sanayi olduğunu iddia etmektedirler (Marks ve Engels, (Kasım 1845 ile Ağustos 1846), 1992, s. 13). Doğa, kapitalist üretim için karmaşık ve yoğun bir biçimde metalaştırılmıştır. Bunun için kullanılan araçlarla yönetilmeye çalışılmaktadır (Erçadılı, 2021: 993). Doğanın korunmasına yönelik tepkilerin farklılaşması sonucunda, farklı grup ve topluluklar içerisinde kendilerini temsil etmişlerdir. Çevreye yönelik hareketler genellikle iki gruba ayrılmaktadırlar. Bunlardan birincisi olan çevreciler kirliliğe ve kirliliğin nedenlerine toplumsal ve ekonomik nedenlere bağlayan gruptur (Kılıç&Tok, 2013:232). Sürdürülebilirlik kavramı, endüstrileşmenin meşhur sözüdür. Ekonomik faaliyetlerin

sürekli olabilmesinin yolu çevrenin korunması gerektiğini sürdürülebilirlik dillendirmektedir (Feyzioğlu&Çınar, 2022:5).

İkinci grup ise; doğaya bir bütün olarak bakmakta, doğanın kirlenme nedenlerine toplumsal ve sosyal bakış açılarıyla da değerlendirmektedir. Bu grubun adı ekolojistlerdir. Ekolojistler doğayı kirleten tek nedenin teknoloji olmadığını, sorunun çözümünün de haliyle daha kapsamlı bir toplumsal çözüm olduğu iddiasındadırlar (Kılıç&Tok, 2013:232).

Doğa, sermayenin bir biçimi olarak tanımlanmaya başlanmış, 1990’larda “doğa sermayesi” terimiyle ekonomi ile ekoloji arasında bir ilişkiye zemin oluşturulmuştur. Ekolojist ve iktisatçılar birleşerek, ekoloji iktisadi kurulmuştur. Doğa artık üretimin bir üretim faktörü olarak ele alınmaya başlanmıştır (Uzunyayla, 2015:162).

Feurbach’ın bu söylemi üzerinden uzun yıllar geçmeden kendini göstermiştir. 20. Yüzyılın ikinci yarısında bu konu sıkça tartışılır olmuş, kapitalizmin doğayı tahrip ettiğine dair sonuçlar ortaya koyulmuştur. Çevre kirliliğinin tüm dünyada yaygınlaşması ve ozon tabakasının delinmesi konusunu buna örnek olarak gösterilmiştir (Ponting, 2008, s. 460-467).

Frankfurt Okulu’da insan ve doğa ilişkisine bakarak, doğanın yozlaşması üzerinde durmuştur. 1960’larda Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer’in öğrencisi olan Alfred Schmidt (2014) The Concept of Nature in Marx adlı tez çalışmasıyla konuyu sol bir bakış açısıyla sürdürmeye devam etmiştir. İlerleyen yıllarda çevreci tartışmalar ve bu tartışmaya karşı Andrew Dobson öncülüğünde ekolojizmi öne sürmüştür. Ekolojizm, çevreciliği köktenci olmaması nedeniyle eleştirmiştir. Ekolojizm tartışmaları, çeşitli akımlar adı altında günümüze dek yürütülerek gelmiştir. Ekolojik kriz kapitalizmin tesiriyle artarak devam etmektedir (Coşkun, 2021: 771). Ekoloji kavramından üretilen, ekolojik toplum ve siyasal ekoloji gibi tartışmalarda kendi içinde üretmiştir (Feyzioğlu&Çınar, 2022:8).

Buna ek olarak hava kirliliği, nüfusun artışı ve biyoçeşitliliğin azalması gibi istatistikler, ekolojik kriz için veri kabul edilmektedir (Kovel, 2005). Kapitalist sistemin içinde sermaye, ekolojik sorunlarını işkolunun bir parçası haline getirmiştir, doğa ise bu anlamda birikim stratejilerinin bir parçası durumundadır. Çevre teknolojileri dünya borsalarında yüksek fiyatta ve sayıda işlem gören bir birikim biçimi halindedir (Harvey, 2015:252).

Tonuro, iklim bozulmalarının kapitalizmden ayrı düşünülmemeyeceğini iddia etmektedir (Tanuro, 2011). Foster ve Burkett, (2016) ekoloji ile Marks’ın ekonomi politikası arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Günümüz kapitalist genel inancın, doğayı sermayeye dönüştürerek yüksek verimlilik elde edip, bu verimliliğin düşük fiyatlandırılmış doğaya verilen tahribatın giderilebileceğini düşünmektedirler. Buradaki yanılgı milli gelir artışının gözetilerek geri kalan geniş zararların göz ardı edilmesidir. Bu sorunların üzerine uluslararası toplum, ölçeği genişleyen doğa tahribatlarını görerek ekolojik endişelerin tartışılabilirliği uluslararası konferanslar, müzakereler, eylem planları, anlaşmalar gibi girişimlerde bulunarak bir “küresel çevresel gündem” oluşturabilmiştir (Hayırsever Topçu, 2008, s. 9).

3. İHTİYAÇ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKTE HAYVAN ENDÜSTRİSİ

Nüfusun artması ve sonrasında yaşanabileceği tahmininde bulunulan yiyecek sorunu endişesini yaratmıştır. 19 yüzyılın sonlarında Malthus; üreyerek her geçen gün artan nüfus için, bir gün geldiğinde yeterli miktarda yiyecek kalmayacağını düşünmüştür. Sebebini ise, nüfusun artış oranının, tarım ürünlerinin artış oranından çok daha hızlı olmasına bağlamıştır (Malthus (1798), 2021). Paul Ehrlich 1970’te kitlesel bir açlık olacağını iddia etmiştir. Ekonomist Julian Simon doğal kaynakların azalacağını ve fiyatların alamamayacak kadar çok artacağını iddiasında bulunmuş; ancak iddiasını kaybetmiştir. Harvey ise bu iddiaların geçmişte asılsız çıkmasının tekrar asılsız çıkacağı anlamına gelmediğini ve bu tür iddiaların her geçen gün olması ihtimalinin yaklaştığını yazmaktadır (Harvey, 2015:205-251).

Ekoliberalizmde doğa, bir üretim faktörüymüşçesine ele geçirilmek ve kullanılmak istenmiştir. Öncelikle şahsileştirilerek özel bir mülke, daha sonra serbest piyasa doğrultusunda kullanıma sunulmuştur (Serter, 2021: 70). Ekolojinin kendini onarma gücünün ötesinde verilen tahribatın fazlalığı ekolojik tahribatın boyutunu artırmıştır (Erçandırılı, 2021: 997).

Son elli yılı aşkın süredir hayvanların yaşadıkları olumsuzlukların nasıl aşılabileceğine dair uluslararası alanda çeşitli tezler ortaya atılmıştır. Tartışma Singer ile başlamakta ardından Regan, Hursthouse ve DeGrazia tarafından sürdürülmüştür. Yapılan bu teorik tartışmaları, şimdilerde Donaldson ve Kymlicka üzerinden okumak mümkündür (Kanatlı, 2022:202). Singer ve Reagan’a göre hayvanların, hayvan endüstrisi ve deneylerden kaynaklı laboratuvarlarda kullanılmaları en büyük tehdidi oluşturmaktadır. Hursthouse erdem ve sezgi temelli yaklaşımında; hayvanlara insana benzer ya da insanın üzerinde bir konum atfetmenin doğa ile bütünlüğün

içerisindeki hayvan insan ilişkisine indirgendiği için yanlış olduğu fikrinden yola çıkarak ileriye sürmüştür. O'na göre; erdemli davranışların bilincinde olarak merhametli davranma ve zalim olmamanın sınırlarını belirlediği davranışların, erdemli davranışlar olduğunu ifade etmiştir. Donaldson ve Kymlicka ise insan haklarının kapsamının içerisinde hayvan haklarına da yer verilebileceğini savunmuştur (Kanatlı, 2022:193-199). Canlı oldukları gözüyle bakıldığında; yapılan deneylerin neler olduğunu ve bu deneylerde hangi acıların çekildiğini ve bazılarının neticesinde yaşanan hayvan ölümlerini Singer "Hayvan Özgürleşmesi" kitabında ayrıntılı bir biçimde anlatmaktadır (Singer, 2005:75-166). Hayvanlar, tıpkı insanlar gibi birer canlılardır. Bu canlılar, insanların yaşamlarını sürdürmelerinde birer işlevi bulunmaktadır. İnsanların kontrolünde geçirdikleri yaşamları boyunca herhangi bir biçimde şiddete ve ihmale uğramamaları önem arz etmektedir (Işıklı, 2019: 171). Endüstri devrimi insanların yaşamlarında köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Kırsal yaşamdan kent yaşamına geçişle beraber geleneksel üretim ilişkilerinden çıkılan süreçte zenginleşen bir toprak sahibi zümre oluşmuştur. Her evin ihtiyacı için üretilerek tüketilen hayvanlar, endüstriyel biçimlerde üretilmeye başlamıştır. Üretimdeki bu değişim ile gelen endüstrileşme olumlu yönde gelişmeler vaadederek ilerlemiştir (Kayhan Demir, 2023: 7-8).

Hayvan endüstrisi son yıllarda artarak devam etmektedir. Bu endüstrinin artışının sera gazı ve suyun kullanımının artışı, arazi kullanımının olumsuz yönde değişmesi ve hayvansal atıkların verdiği zararın biyogaza dönüştürülme maliyetleri gibi başkaca etkileri de bulunmaktadır (Dodurka&Özmen&Çetin, 2023: 82). Nitekim en büyük zararı hayvanların kendisine vermektedir. Hayvanların beslenme, sulama, bakımları, dölleme ve benzeri işlemleri esnasında çoğunlukla mekanik bir ilişki yürütülmektedir. Dahada ötesi şiddete maruz kalabilmektedirler. Üretimin çoğaltılabilmesi için, zoraki çiftleştirme veya suni dölleme gibi yollara başvurulmakta. doğal üreme düzeni ve periyotları için beklenmemektedir. İnsanlar bunu kendi istekleri doğrultusunda düzenlemektedirler (Işıklı, 2019: 171). Hayvan endüstrisinde ve deneylerinde herhangi bir zarar görmediği söylemleri günümüzde inanılır olma özelliğini çoktan kaybetmiştir. Fazla üretmek için fiziksel olarak gördükleri zararları tarihsel süreç içerisinde izlemek mümkündür. Bunun dışında spor ya da kürk için avlanmak, sirklerde izlenilmek için yakalanan, kafeslerde yaşayan ve eğitilen hayvanlar, bilimsel araştırmalar için yakalanan, kullanılan ve öldürülen hayvanlar, deri ve ev hayvanı maması üretmek maksadıyla kangurular öldürülmektedir (Singer, 2018:16).

Singer kitabında tavukların nasıl yetiştirildiklerini anlatır: Kuluçka makinalarıyla çıkarılan civcivler kümeslere alınır. Birden çok kafes üst üste koyularak istiflenir. Su ve yem otomatik olarak oluklardan verilir. İlk iki hafta tüm gün parlak ışık verilerek sonraki günlerde uyanınca daha iştahlı oldukları bilindiğinden iki saatte bir ışıklar kısılır ya da tamamen kapatılır. Altıncı haftadan sonra kullanılan mekânın darlığı nedeniyle saldırganlıklarını önlemek için ışık tamamen loş bırakılır. Yedinci haftaya geldiklerinde piliçler iki ya da iki buçuk kilo ağırlığına ulaşmış ve kapladıkları alan olan 450 cm²'ye sığmaya çalışırlar. Bu halleriyle, hafta kesim haftasına ulaşmış olurlar (Singer, 2018:172). Anlatılan bu süreci günümüz iletişim araçlarının yaygınlığı nedeniyle herhangi bir şekilde öğrenen tüketiciler beyaz et tercih etmemeye başlamışlardır. Endüstriyel üretimdeki bu durum günümüzde köylere ve evlere ulaşmış durumdadır. İnternet alışveriş sitelerinde satılan kuluçka makinaları üretimi yaygınlaştırmaktadır. Farklı model ve fiyatlarda ulaşılabilecek fiyatlarla satılan bu makinalar birden çok alışveriş sitesinde satılmaktadır:

Bu sonuçlar hakkında :

 Belovee Yumurta Kuluçka Makinesi - Renkli (Yurt Dışından) ----- ₺2.331,35 Hepsiburada Ücretsiz teslimat	 HHD li Tam Otomatik Kuluçka Makinesi Full Makinesi ₺3.100,00 Trendyol Ücretsiz teslimat	 Eakren Dijital Yumurta Inkübatör Kümes Hayvanları Kuluçka Makinesi Çift Güç ... ₺2.248,75 Hepsiburada Ücretsiz teslimat	 Efe 8 Li Kuluçka Makinesi ₺1.509,92 Efe Kuluçka ₺101,00 teslimat
---	--	---	---

Fabrikalarda ısı, ışık, nem ve benzer koşulların ayarlandığı üretim, köylerde yarı geleneksel yöntemlerle sürdürülmektedir. Kuluçka makinasıyla üretilen civcivler, kuluçkadan çıkmış civcivleri olan tavukların korumasına dahil edilmeye çalışılmaktadır. Endüstriyel olarak üretilen civcivler, çoğunlukla doğal koşullarda üretilen civcivlerle beraber büyütülmeye çalışılmaktadırlar.

Endüstriyel üretim yöntemleriyle insanların et ihtiyacı karşılanmaktadır. Bu üretim yöntemlerinin insanların kolayca ulaşabileceği bir biçimde satılması bu durumu daha da yaygınlaştırmaktadır. Geçmiş yıllarda her ne kadar endüstriyel üretim biçimleri kullanılsa da, toplumun çoğunluğu kırsalda yaşamakta, tükettiği gıdayı takip edebilecek yakınlıktaydı. Tüketilen gıdaların menşei ve üretim biçimi geleneksel yöntemlerdi.

Bitki, hayvan ve su üretimi kaynaklı gıdada, üretimin güvenliğinin sağlanması ve tedarigi, toprağın, suyun ve biyoçeşitliliğin korunarak sürdürülebilir olması önemsenmektedir. Bunun için çeşitli önlemler alınması yönünde tarımsal kamu politikaları oluşturulmaya çalışılmaktadır (Soylu, 2022:107, Gülyaz, 2024: 11). Burada niceliksel olarak gıdanın korunması bulunmaktadır ancak niteliksel olarak hayvanların, makine ile kuluçka yöntemleri sonrası içgüdüsel (civcivlerine bakma, koruma, yem yeme alışkanlığı kazandırma, kuluçkaya yatma vb.) davranışlarının muhafaza edilerek aktarılması da tartışılmalıdır.

Günümüzde doğal olmayan yöntemlerin kullanılması sonucunda kullanılan kuluçka makinalarıyla, üretilen tavuklar yaygınlaşmıştır. Doğal yöntemlerle üretilmeyen tavukların, kendi içgüdüleriyle kuluçkaya yatmaları, civcivlerini korumaları ve onların beslenmelerini sağlamaları mümkün olacak mıdır?

4. SONUÇ

Neoliberal üretim sürecini yaşadığımız bu günlerde insanların yaşamak için ihtiyaç duyduğu doğa ve içerisinde bulunan bitki ve hayvanlar üretim aracı olarak kullanılmaktadır. Endüstri devrimiyle kirlenen doğaya karşı gelişen çevreci hareketler, doğanın sistemli bir biçimde kullanıldığı iddiasının işlendiği ekolojik bir krize dönüşmüştür. Yapılan bu sistemli zararın durdurulması da yine çok yönlü önlemlerle ortadan kaldırılabilir. Neoliberalizmin doğadaki birçok şey gibi hayvanları da metalaştırdığı bir dönemdeyiz. Hayvanlar, hayvan endüstrisinde daha çok üretmek maksadıyla yönetilen sürecin içerisinde fiziksel ve ruhsal olarak yönetilen bir canlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırsalda yaşayan insanların azalmasıyla, kırsal üretimde kuluçka makinalarının rahatlıkla temin edilerek üretim yapılmaktadır. Kuluçka makinaları birçok alışveriş sitesinde kolaylıkla bulunmakta ve alınabilmektedir. Bu üretim metodunun birden çok kez ve yaygın bir biçimde kullanılarak üretilmesi, kanatlı hayvanların tekrar üremelerine ve hayatlarını sürdürmelerine yarayan içgüdülerine hasar verip vermediğine dair bilgi bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. N. (2023). Hayvanlar Üzerinde Kurulan Tahakkümün Video Sanati Örnekleriyle İncelenmesi, *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 13:113-128.
- Horkheimer, M. & Adorno, T. (1995), *Aydınlanmanın Diyalektiği Felsefi Fragmanlar I*, Çev. Oğuz Özügül, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Bozok, N. (2015). *From Modern to Postmodern Medicine: The Case Of Organ Transplants*, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Castree, N. (2011). "Neoliberalism And The Biophysical Environment 3: Putting Theory Into Practice", *Faculty of Social Sciences - Papers*. 675., <https://core.ac.uk/download/pdf/37010068.pdf>. Mansfield, B. (2004) 'Rules of privatization: contradictions in neoliberal regulation of North Pacific fisheries' *Annals of the Association of American Geographers*, 94(3): 565-84.
- Clark, B. & Foster, J. B. (2010). "Marx's Ecology in the 21st Century, *World Review of Political Economy*", (2024, 8 Temmuz) tarihinde <https://static1.squarespace.com/static/517fe876e4b03c6b86a4b81b/t/550fc115e4b07d4393b1c671/1427095829285/Marx+and+the+laurderdale+Paradox.pdf>.
- Coşkun, B. (2021). "Doğanın Metalaştırılması: Aydınlanmanın Diyalektiğinin Zirvesi", *Mülkiye Dergisi*, 45(3):771-792.
- Değirmenci, E. (2014). "Türkiye'de Tarımsal Dönüşüm ve Yeniden Metalaşma", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- Dodurka, H. T. & Özmen, H. F. & Çetin, Ö. (2023). "Hayvansal Gıdaların Sürdürülebilirliği ve Çevreye Olan Etkisi", *İstanbul Rumeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2):82-95.

- Erçandırılı, Y. (2021). “Dünya Metabolizmasında Yarık: COVID-19”, *Ekoloji ve Neoliberalizmin Diyalektik Birlikteliği Üzerine*, Mülkiye Dergisi, 45(4): 993- 1018.
- Feyzioğlu, Ü. &Çınar, K. (2022). “Çevrecilik ve Siyasal Ekoloji Üzerine Ontolojik ve Epistemolojik Bir Mukayese”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1): 1-12.
- Gülyaz, V. (2024), *Hayvan Sağlığı, Gıda Savunması ve Biyoterörizm*, Tarım ve Orman Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, s.11. (2024, 9 Temmuz) tarihinde https://cbrn2024.afad.gov.tr/upload/Node/41313/files/VELI_GULYAZ_.pdf.
- Harvey, D. (2015). *On Yedi Çelişki ve Kapitalizmin Sonu*, Çev. Esin Soğancılar, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Hayırsever Topçu, F. (2008). *Küreselleşme ve Uluslararası Çevre Politikaları: Yönetimden ‘Yönetişim’ e Geçiş Sorunu*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Işıklı, Ş. (2019). “Hayvan Hakları Felsefesinin Başlangıç Koşulları Üzerine”, *Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*, 2(2): 165-181.
- Kayhan Demir, F. (2023). “İnsan-Hayvan Dostluğu Bağlamında Sinemada Hayvan Temsili”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Radyo Ve Televizyon Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Konya.
- Kaymaz, C. (2017). “Neoliberalizm ve Çevreci Hareketler: Sinop-Gerze Termik Santral Örneği”, *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ABD Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Antalya.
- Kanatlı, M. (2022). “Çağdaş Siyaset Felsefesinde Hayvan Hakları Tartışmaları Üzerine Bir Literatür İncelemesi”, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 8(19): 189-207.
- Karaali, A. (2024). *Sürdürülebilirlik*, s. 3, (2024, 8 Temmuz) tarihinde <https://www.gidadernegi.org/TR/Genel/KARAALi414a.pdf?DIL=1&BELGEANAH=5740&DOSYAISIM=KARAALi.pdf>
- Kılıç, S. &Tok, N. (2013). “Çevrecilikte Yeni Bir Kimlik: Ekolojizm”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(2): 223-250.
- Kovel, J. (2005). *Doğanın Düşmanı Kapitalizmin Sonu mu, Dünyanın Sonu mu?* (Çev. Gürol Koca), Metis Yayınları, İstanbul.
- Kökten, H. (2020). “Neoliberalizmin Eğitim Felsefesi Üzerine Bir İnceleme”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi Felsefe Anabilim Dalı Felsefe Doktora Programı Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Denizli.
- Lohmann, L. (2014). *Performative Equations and Neoliberal Commodification: The Case of Climate, Nature Inc.: Environmental Conservation in the Neoliberal Age*, 2014, pp. 158-180. <https://doi.org/10.2307/j.ctt183pdh2.10>.
- Malthus, T. (2021). *Nüfus İlkesi Üzerine Bir Deneme*, Çev. Sevil Zengin, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Marx, K. &Engels, F., *Alman İdeolojisi [Feuerbach]* (1992), Üçüncü Baskı, Sol Yayınları, 27-111.
- Marks, K. (2003). *Kapital I*, Çev. Alaattin Bilgi, Eriş Yayınları, (2024, 10 Eylül) tarihinde <http://www.anadolusanat.org/kc/eris/eris.html>.
- Marks, K. (2004), *Kapital II. Cilt (Sermayenin Dolaşım Süreci)*, Çev. Alaattin Bilgi, Eriş Yayınları, (2024, 10 Eylül) tarihinde <http://www.anadolusanat.org/kc/eris/eris.html>.
- Hamzaoğlu, O. & Özalp, E. (2006). *Eleştirel Sağlık Sosyolojisi Sözlüğü*, Edit. Erhan Nalçacı, Sol Meclis Yayınları, Nazım Kitaplığı.
- Oyan, O. (1992). “Tarımda Bağlılaşma ve Metalaşma, Çalışma Ortamı Dergisi”, 153, (2024, 10 Eylül) tarihinde <https://calismaortami.fisek.org.tr/icerik/tarimda-bagimlilasma-ve-metalaşma/>.
- Ponting, C. (2008). *Dünyanın Yeşil Tarihi Çevre ve Büyük Uygarlıkların Çöküşü*, Çev. Ayşe Başçı Sander, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Serter, G. (2021). “Neoliberal İdeolojinin Çevresel Yüzü: Ekoliberalizm”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1): 64-77.

Singer, P. (2018). Hayvan Özgürleşmesi, Çev. Hayrullah Doğan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Soylu, A. C. (2022). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Gıda Güvenliği”, İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 11(2): 100-111.

Tanuro, D. (2011). Yeşil Kapitalizm İmkânsızdır, Çev. Volkan Yalçıntoklu, Habitus Kitap, İstanbul.

Uzunyayla, F. (2015). “İktisadi Araçlarla Ekolojik Alana Müdahalenin Doğa ve Birikim Süreci Açısından Analizi”, Amme İdaresi Dergisi, 48(3): 159-196.